

Õiguskantsler

Esimees Märt Rask
Riigikohus
info@riigikohus.ee

Teie 3.04.2013 nr 3-2-8-1-284-13
Õiguskantsler 22.04.2013 nr 9-2/130527/1301843

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses
Kuni 30.06.2012 kehtinud riigilõivuseaduse § 57 lg-d 1 ja 22 ning lisa 1**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole ja küsisite arvamust Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26.03.2013 määrusega tsiviilasjas nr 3-2-1-27-13 Riigikohtu üldkogule antud asjas 01.01.2011 kuni 30.06.2012 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg 1 ja 22 ning lisa 1 sätete koostoime põhiseaduspärasuse kohta osas.

Tutvusin Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 26.03.2013 määrusega nr 3-2-1-27-13 ja **leian, et põhiseaduse § 15 lg 1 lausega 1 ning §-ga 11 ei olnud kooskõlas apellatsioonkaebuse esitamise ajal kehtinud RLS § 57 lg-d 1 ja 22 koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga 287 602,42 eurot kuni 319 558,24 eurot maksta apellatsioonkaebuselt riigilõivu 12 782,32 eurot.**

Selgitan oma seisukohti alljärgnevalt. Ühtlasi teatan, et ei soovi asja arutamist suulises menetluses.

I Vaidlusalused sätted

Riigilõivuseadus (kehtivus 01.01.2011 kuni 30.06.2012)

„§ 57. Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine

(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.

[---]

(22) Tsiviilasjas tehtud maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu sama palju, kui tuleb tasuda hagi või muu avalduse esialgsel esitamisel maakohtule, arvestades apellatsioonkaebuse ulatust.

Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EEST TSIVIILKOHTUMENETLUSES (EURODES)“

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
287 602,41	
319 558,24	12 782,32

»

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

II Õiguskantsleri seisukoht

1. Põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavus – vaidlusaluse sätte asjassepuutuvus

1. Pankrotis oleva osaühingu pankrotihaldur esitas 01.08.2011 hagi, milles muu hulgas palus kostjal tagastada tühistate lepingute alusel saadud 912 019,24 eurot. Hageja täpsustas 01.02.2012 haginõuet ja palus kostjalt välja mõista 876 867,82 eurot. Harju Maakohus rahaldas 18.08.2011 määrusega hageja¹ taotluse vabastada ta hagi esitamisel riigilõivust (27 360,58 eurot)

2. Harju Maakohus tegi 05.03.2012 selles tsiviilasjas nr 2-11-36157 otsuse, mis vaidlustati ringkonnakohtus. Kostja esitas 30.03.2012 apellatsiooni ja hageja 12.04.2012 vastuapellatsiooni. Hageja ei tasunud vastuapellatsioonkaebuselt (nõudega rahuldada hagi täiendavalt 301 662,99 euro ulatuses) riigilõivu viidates menetlusabi jätkuvusele.

3. Tallinna Ringkonnakohus võttis hageja kaebuse 18.04.2012 menetlusse ja tegi otsuse 27.09.2012. Otsusega rahuldati kostja apellatsioonkaebus, jäeti rahuldamata hageja vastuapellatsioon ning hagejalt mõisteti riigi tuludesse 40 142,90 eurot (27 360,58+12 782,32 eurot) riigilõivu, mille tasumisest hageja oli hagi ja vastuapellatsioonkaebust esitades vabastatud.

4. Hageja esitas kassatsioonkaebuse, milles palus muu hulgas tühistada ringkonnakohtu otsus hagejalt riigilõivu väljamõistmise osas, viidates nii hagilt kui ka vastuapellatsioonkaebuselt nõutavate riigilõivusummade põhiseadusvastasusele.

5. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13.03.2013 [osaotsusega](#) jäeti hageja kassatsioonkaebus põhiosas rahuldamata, kuid otsustati jätkata menetlust riigilõivu väljamõistmise osas. Kolleegium leidis, et kuna ringkonnakohus jättis hageja hagi ja vastuapellatsioonkaebuse rahuldamata, on õige tasumata jäetud riigilõivu väljamõistmine TsMS § 190 lg 4 lause 1 alusel.

6. Riigikohtu tsiviilkolleegium tuvastas oma 26.03.2013 [määruse](#) p-s 16 ringkonnakohtu eksimuse hagilt tasumata jäänud riigilõivusumma määramisel (27 360,58 euro asemel on õige 26 306,03 eurot) ning leidis lisaks, et ringkonnakohus kohaldas põhiseaduse vastaseks tunnistatud normi (hagilt ettenähtud riigilõiv), mille asemel pidanuks ta ise määrama põhiseaduspärase lõivumäära.

7. Kuna kolleegiumil tekkis kahtlus apellatsioonkaebuselt tasumisele kuuluva riigilõivusumma põhiseaduspärasuses, pöördusite 03.04.2013 minu poole ja küsisite arvamust kohtuasjas nr 3-2-1-27-13 (maa- ja ringkonnakohtus tsiviilasi nr 2-11-36157) apellatsioonkaebuselt tasutava riigilõivusumma põhiseaduspärasuse kohta.

8. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. Piirav või kohustav norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks asja lahendades otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. Lisaks on Riigikohtul õigus ja kohustus kontrollida, kas kohtule esitatud kaebus oli menetlusnormide kohaselt lubatav.² Mittelubatava hagi või kaebuse menetlemine võrdub kohtu omaalgatusega ja peaks olema välistatud, mistõttu peaks olema välistatud ka mittelubatava hagi või kaebuse kohtumenetlusest välja kasvanud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus (tingimusel, et hagi või kaebus oli mittelubatav selle esitamise ajal kehtinud kohtumenetluse seadustiku järgi).³ Lisaks tuleb normi

¹ RKTkm 26.03.2013 nr [3-2-1-27-13](#), p-s 2 ekslikult „kostja“.

² RKÜKo 08.06.2009, [3-4-1-7-08](#), p 23.

³ Eesti Vabariigi põhiseadus – kommenteeritud väljaanne; § 15, [kommentaari 4.1.3.3](#).

asjassepuutuvuse üle otsustamisel hinnata, kas konkreetse normikontrolli algatanud kohus on õigesti tõlgendanud põhiseadusvastaseks tunnustatud normi.⁴

9. Hageja tõstas küsimuse apellatsioonkaebuselt nõutava riigilõivu põhiseaduspärasusest kassatsioonkaebuses, kuna vastuapellatsiooni esitades oli ta menetlusabi jätkuvuse tõttu selle tasumisest vabastatud. Apellatsioonkaebuselt riigilõivu tasumise kohustus kaasnes hagejale Tallinna Ringkonnakohtu 27.09.2012 otsusega, millega tema vastuapellatsioon jäeti rahuldamata. Riigilõivu hiljem tasumise õiguslik alus on TsMS § 190 lg 4 ls 1: „Kui hageja [---] sai menetlusabi menetluskulude kandmisel, mõistetakse temalt hagi [---] rahuldamata või läbi vaatamata jätmise või asja menetluse lõpetamise korral menetluskulud riigituludesse täies ulatuses välja.“

10. Käesolevas asjas ei ole küsimus enammakstud riigilõivu tagastamise nõudes (TsMS § 150), vaid tasumisele kuuluva põhiseaduspärase riigilõivusumma määramises. Seetõttu on hageja kassatsioonkaebuses esitatud taotlus lubatav ning Riigikohtu tsiviilkolleegium on alustanud põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse tsiviilasjas kohaldamisele kuuluva sätte osas.

11. Seega on Riigikohtu tsiviilkolleegiumi algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus lubatav ning kohtuasjas nr 3-2-1-27-13 kohaldamata jäetud RLS § 57 lg-d 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 vastava osaga asjassepuutuvad.

2. Normikontrolli põhjendus, asjassepuutuvate normide vastavus põhiseadusele

12. Minu hinnangul oli **01.01.2011 kuni 30.06.2012 kehtinud RLS § 57 lg-te 1 ja 22 ning lisa 1** koostoimes kehtinud regulatsioon, mille kohaselt tuli tasuda apellatsioonkaebuselt hinnaga 301 662,99 eurot **riigilõivu 12 782,32 eurot, ülemäära kõrge piirang kohtusse pöördumiseks.**

13. Asusin 2010. aastal kehtinud riigilõivude kohta hinnangut andes seisukohale, et haldusasjades olid apellatsioonkaebuse esitamiseks nõutavad riigilõivud 15 000 ja 37 307,85 krooni (vastavalt 961,53 ja 2 199,22 eurot)⁵ ja tsiviilasjas hagi esitamiseks nõutavad riigilõivud 75 000 krooni (vastab 4 793,37 eurole), 100 000 krooni (vastab 6 391,16 eurole) ja 10 225,86 eurot⁶ ülemäära kõrge. 2011. aastal kehtinud riigilõivude kohta asusin seisukohale, et tsiviilasjas hagi esitamisel nõutavad riigilõivud 3 195,58 eurot, 4 473,81 eurot, 4 793,37 eurot ja 6 391,16 eurot ning apellatsioonkaebuse esitamiseks nõutav riigilõiv 5 432,49 eurot olid ülemäära kõrge. 2012. aastal kehtinud riigilõivude kohta asusin seisukohale, et ülemäära kõrge oli haldusasjas tasuda tulev riigilõiv 5 485,18 eurot, tsiviilasjas hagi esitamisel tasuda tulev riigilõiv 4 154,25 eurot, 8 308,51 eurot⁷ ning apellatsioonkaebuselt tasuda tulevad riigilõivud 3 195,58 eurot, 4 154,25 eurot, 4 473,81 eurot ja 4 793,37 eurot.

14. Võrreldes praegu kehtiva riigilõivuseaduse redaktsiooniga, mis näeb hagihinna 301 662,99 eurot puhul ette riigilõivu täismäära 2 700 eurot (e-toimiku kaudu esitamisel 2 500 eurot), on 01.01.2011 kuni 30.06.2012 kehtinud riigilõivu määra vahe *ca* viiekordne. Võrreldes enne 01.01.2009 toimunud riigilõivude tõstmist kehtinud riigilõivu summaga on vahe *ca* kahekordne.

⁴ RKPJKo 31.03.2011, nr [3-4-1-19-10](#), p 23.

⁵ Viited varasemalt Riigikohtule antud konkreetseid riigilõivusummasid puudutavatele arvamustele on loetletud viimati õiguskantsleri 08.03.2013 arvamuses Riigikohtule nr [9-2/130326/1301173](#). Seetõttu ei taasesita ma siinkohal neid viiteid.

⁶ Õiguskantsleri 10.04.2013 aramus Riigikohtule nr [9-2/130468/1301690](#).

⁷ Õiguskantsleri 10.04.2013 aramus Riigikohtule nr [9-2/130466/1301684](#).

15. Eeltoodud asjaoludel langeb ära vajadus esitada põhjalikum analüüs **apellatsioonkaebuselt riigilõivuna 12 782,32 euro** nõudmise **põhiseadusvastasuse** kohta.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsler ülesannetes